

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กปกติในชั้นสาธิตการศึกษานិเศษ อนุบาลละอออุทิศ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ส่วนดุสิต ผู้วิจัยขอเสนอวรรณคดีที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. การศึกษานิเศษ
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
3. พฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
5. สมรรถภาพทางสมอง
6. ศิลปศึกษา
7. คุณค่าของศิลปศึกษา
8. ศิลปศึกษากับการศึกษานิเศษ
9. กิจกรรมศิลปะ
10. การวาดภาพ
11. จิตวิทยาการวาดภาพ
12. พฤติกรรมการแสดงออกทางการวาดภาพของเด็ก
13. พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก
14. การศึกษาชั้นพัฒนาการทางศิลปะของ โลเวนเพลด์จากภาพวาด
15. ความแตกต่างระหว่างเพศในการวาดภาพ
16. แบบทดสอบวาดภาพกูดอินน์-แฮร์ริส
17. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - งานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
 - งานวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการศิลปะเข้ากับการศึกษานิเศษ

- งานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก
- งานวิจัยเกี่ยวกับแบบทดสอบวาดภาพกูดอิน์ฟ - แฮร์ริส
- งานวิจัยเกี่ยวกับการหาค่าความเที่ยงของแบบทดสอบวาดภาพ

การศึกษาพิเศษ

การจัดการศึกษาพิเศษเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษ หรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญา หรือจิตใจ (แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 ข้อ 18) เป็นบุคคลที่มีความเจริญเติบโตและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ บกพร่องและแตกต่างจากเด็กปกติในวัยเดียวกัน ความบกพร่องนี้รุนแรงถึงขั้นกระทบกระเทือนต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทำให้ไม่สามารถรับการศึกษาอย่างปกติได้ ต้องใช้วิธีการพิเศษช่วยในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้ ความบกพร่องต่าง ๆ เหล่านี้สามารถแบ่งตามลักษณะได้ดังนี้ คือ ความบกพร่องทางการได้ยิน ความบกพร่องทางสายตา ความบกพร่องทางสติปัญญา ความบกพร่องทางร่างกายและสุขภาพ การมีปัญหาในการเรียนรู้ การมีปัญหาด้านอารมณ์และพฤติกรรมอย่างรุนแรง และการมีปัญหาด้านภาษาและการพูด (ละออง ชูติกร 2530: 1)

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528: 2) พบว่าในบรรดาเด็กที่มีความบกพร่องประเภทต่าง ๆ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีจำนวนมากกว่าเด็กประเภทอื่น ๆ พร้อมทั้งให้ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินว่า หมายถึง เด็กที่บกพร่องหรือสูญเสียการได้ยินเป็นเหตุให้การรับฟังเสียงต่าง ๆ ไม่ชัดเจน ซึ่งสามารถแบ่งเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินออกเป็น 2 ประเภทคือ เด็กหูตึง (hard of hearing) และเด็กหูหนวก (deaf)

เด็กหูตึง หมายถึงเด็กที่มีการสูญเสียการได้ยินจนไม่สามารถเข้าใจคำพูดและการสนทนาปกติ สามารถจำแนกประเภทตามเกณฑ์พิจารณาอัตราความพิการของหูเป็น 4 ระดับคือ

- หูตึงระดับที่ 1 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 25-40 เดซิเบล (dB)
- หูตึงระดับที่ 2 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 41-55 เดซิเบล (dB)

- หูตึงระดับที่ 3 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 56-70 เดซิเบล (dB)
- หูตึงระดับที่ 4 สูญเสียการได้ยินระหว่าง 71-90 เดซิเบล (dB)

เด็กหูหนวก หมายถึงเด็กที่มีการสูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจหรือใช้ภาษาพูดได้ หากไม่ได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษ เป็นเด็กที่มีการสูญเสียการได้ยินตั้งแต่ 91 เดซิเบล (dB) ขึ้นไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527: 10)

สมาคมจักษุโสต ศอ นาสิกแพทย์ แห่งประเทศไทย (มูลนิธิ อมาตยกุล และคณะ 2522: 22) ได้จำแนกระดับการรับฟังเสียงไว้ดังนี้คือ

การฟังเสียงอันดับที่	ลักษณะของการรับฟัง	ค่าเฉลี่ยความไวของหูวัดได้ ณ ความถี่ 500, 1000 และ 2000Hz ในหูข้างที่ตึ่กว่า		ความสามารถในการติดต่อด้วยการพูด การฟัง
		มากกว่า	ไม่มากกว่า	
1	หูปกติ	-	27	ปกติ
ระดับ 27 dB 2	หูตึงน้อย	27	40	พูดด้วยเสียงดังธรรมดาได้ยิน แต่ไม่ได้ยินเสียงกระซิบหรือเสียงพูดเบา ๆ
ระดับ 40 dB 3	หูตึงปานกลาง	40	55	พูดด้วยเสียงดังธรรมดาไม่ได้ยิน

(ต่อ)

การฟังเสียงอันดับที่	ลักษณะของ การรับฟัง	ค่าเฉลี่ยความไวของหู วัดได้ ณ ความถี่ 500, 1000 และ 2000Hz ในหูข้างที่ดีกว่า		ความสามารถในการติดต่อ ด้วยการพูด การฟัง
		มากกว่า	ไม่มากกว่า	
ระดับ 55 dB 4	หูตึงมาก	55	70	พูดตั้งเต็มที่แล้วยังไม่ได้ยิน
ระดับ 70 dB 5	หูตึงอย่าง รุนแรง	70	93	ต้องตะโกนหรือใช้เครื่องขยายเสียง จึงได้ยิน
ระดับ 93 dB 6	หูหนวก	93	-	ใช้เครื่องขยายเสียงแล้วก็ไม่ เข้าใจ

พฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมักจะมีพฤติกรรมต่างจากเด็กปกติ มีสาเหตุมาจาก
ความบกพร่องทางการได้ยินของตน จึงทำให้ไม่สามารถเข้าใจในคำพูดและแสดงออกมาใน
พฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้ (สุชา จันทน์เอม: 2525)

1. พฤติกรรมที่แสดงออกทางร่างกาย

2. พฤติกรรมที่แสดงออกทางการพูด
3. พฤติกรรมที่แสดงออกทางการเรียนรู้
4. พฤติกรรมที่แสดงออกทางอารมณ์และสังคม

พฤติกรรมที่แสดงออกทางร่างกาย เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีการพูดการฟังไม่ชัดเจน มักเข้าใจคำสนทนามากกว่าปกติ ชอบยกมือป้องหู จ้องหน้าคำสนทนาตลอดเวลา มีการเคลื่อนไหวเร็ว ซนมากกว่าเด็กปกติ บางรายมีอาการทรงตัวผิดปกติ

พฤติกรรมที่แสดงออกทางการพูด เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมักจะหลีกเลี่ยงการสนทนากับคนทั่วไป ชอบถามซ้ำ ๆ และบ่อย ๆ เสียงพูดเพี้ยนแปร่ง ลีลาการพูดไม่เป็นไปตามธรรมชาติ มักพูดผิดเสมอ ๆ จังหวะในการพูดไม่ดี บางรายติดอ่าง บางรายไม่ยอมพูดเลย

พฤติกรรมที่แสดงออกทางการเรียนรู้ หากนำผลการเรียนในระยะเวลาเท่ากันของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไปเปรียบเทียบกับเด็กปกติ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะได้คะแนนต่ำกว่ามาก เพราะมีความเข้าใจภาษาน้อยกว่า ทำงานช้า เขียนผิดบ่อย มักจะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ผลาดไปจากความเป็นจริงเสมอ เพราะฟังไม่ชัดและไม่เข้าใจในคำพูด ใช้ภาษาสั้นมาก ชอบใช้มือแทนการพูด การเขียนก็มักจะเป็นประโยคที่ไม่ค่อยสมบูรณ์ ต้องใช้เวลาฝึกอบรมมากกว่าเด็กปกติ

พฤติกรรมที่แสดงออกทางอารมณ์และสังคม เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้นมักจะเป็นคนขี้ระแวงสงสัย ชอบสันโดษ อารมณ์ร้าย โกรธง่าย จุนเจิว บางครั้งไม่มีเหตุผล ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นค่อนข้างยาก เห็นแก่ตัว มีบางรายเท่านั้นที่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว

พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เด็กแสดงออกมานี้ เป็นพฤติกรรมที่ต่างจากเด็กปกติและมีผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กด้วย พัฒนาการที่เห็นได้ชัดเจนคือ พัฒนาการทางด้านอารมณ์ เพราะผลจากการที่หูไม่ได้ยินจึงทำให้เด็กพูดไม่ได้ และขาดภาษาในการสื่อความคิด ความรู้สึกและความต้องการกับผู้อื่น เด็กเหล่านี้จึงมีความกดดันและจะแสดงพฤติกรรมบางอย่างที่บ่งถึงการไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง เช่น โมโห เอาแต่ใจ ก้าวร้าว ไม่ทำตามระเบียบข้อบังคับ เห็นแก่ตัว มองโลกแคบ เก็บตัว ซึมเศร้า นอกจากนี้ยังมีปัญหาทางด้านสังคมที่แสดงออกทางพฤติกรรม อันได้แก่การขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กบางคนไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเด็ก

ปกติได้ เพราะไม่ได้รับการยอมรับ จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้เด็กเหล่านี้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ซึ่งล้วนแต่มาจากสาเหตุที่เด็กไม่เข้าใจถึงความคิด ความรู้สึก และความต้องการของตนเองทั้งสิ้น (ผดุง อารยะวิญญู 2523: 35, จรวยพร ธรณินทร์ 2526: 70- 71) จึงส่งผลทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินขาดโอกาสในการรับรู้ มีจุดอ่อนในการเรียนรู้ และการพัฒนาความคิดในด้านนามธรรม

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะเริ่มมีความล่าช้าทางการเรียนกว่าเด็กที่มีสภาพปกติตั้งแต่อายุ 3-5 ปี และจะเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กมีอายุสูงขึ้น โดยความล่าช้านี้มักจะพบในวิชาคำนวณ การสะกดคำ การใช้เซาว์ทั่วไป การใช้ภาษา และวิชาที่ต้องใช้ทักษะในการคิด (ประมวญ ดิศสินสัน 2524: 55, กิตติศักดิ์ อุบล 2528: 64-69) เด็กเหล่านี้จึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเด็กปกติในทุกวิชา และอยู่ในระดับอ่อนถึงอ่อนมากเมื่อนำผลไปเปรียบเทียบกับเด็กปกติ โดยเฉพาะวิชาที่ต้องใช้ความสามารถทางภาษาเข้ามาเกี่ยวข้อง อาจเป็นเพราะ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้นมีอุปสรรคด้านความเข้าใจและการใช้ภาษา ซึ่งเด็กเหล่านี้มีอยู่แต่เริ่มแรก ทำให้เป็นอุปสรรคในการเรียน จึงต้องใช้เวลาในการศึกษายาวนานกว่าเด็กที่มีการฟังปกติ

สมรรถภาพทางสมองของมนุษย์

ทักษะทางด้านต่าง ๆ นั้นเป็นผลจากสมรรถภาพทางสมองของมนุษย์ทั้งสิ้นดังที่ เฮอร์สโตน (Thurstone : 1947) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้วิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถภาพทางสมองพื้นฐานของมนุษย์ได้ผลออกมา 7 ประการด้วยกันคือ

1. สมรรถภาพทางด้านภาษา เป็นสมรรถภาพในการเข้าใจคำศัพท์ ข้อความ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ในด้านภาษาและการเลือกใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสม
2. สมรรถภาพด้านตัวเลข หรือคณิตศาสตร์ เป็นสมรรถภาพในการคิดคำนวณที่เกี่ยวข้องกับตัวเลข

3. สมรรถภาพด้านความจำ เป็นสมรรถภาพในด้านการระลึก หรือจดจำเรื่องราวต่าง ๆ
4. สมรรถภาพด้านความคล่องแคล่วในการใช้คำ เป็นสมรรถภาพในการใช้ถ้อยคำได้อย่างเหมาะสม รวดเร็ว และถูกต้อง
5. สมรรถภาพด้านเหตุผล เป็นสมรรถภาพในการจัดประเภท อุปมาอุปมัย และสรุปความได้อย่างสมเหตุสมผล
6. สมรรถภาพด้านมิติสัมพันธ์ เป็นสมรรถภาพในการสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ด้านมิติต่าง ๆ ได้
7. สมรรถภาพด้านการรับรู้ เป็นสมรรถภาพในการรับรู้ได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และสามารถมองเห็นรายละเอียดต่าง ๆ ได้

สมรรถภาพทางสมองทั้ง 7 ประการนี้เป็นสมรรถภาพพื้นฐานทางสมองที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน แต่อย่างน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล แม้แต่ในบุคคลเดียวกันก็มีสมรรถภาพแต่ละด้านไม่เท่ากัน ซึ่งสมรรถภาพทางสมองนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน (Gary Steinley 1983 : 459 - 462) คือ

- สมองซีกซ้าย (Left hemisphere) มีกลไกในด้านการคิดคำนวณ ด้านภาษาด้านการวิเคราะห์ เหตุผล ความจำ การพูด การคิดอย่างมีเหตุผล สมองซีกซ้ายนี้มีความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์และการวิจัย
- สมองซีกขวา (Right hemisphere) มีกลไกในด้านอุปมาอุปมัย ความรู้เกี่ยวกับมิติ (มิติสัมพันธ์) ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การสังเคราะห์ สมองซีกขวานี้มีความสามารถในด้านศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์และกีฬา

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีทักษะในด้านต่าง ๆ ต่ำกว่าเด็กปกติคือ ด้านการใช้ภาษา การใช้เหตุผล การใช้ความจำ การคิดคำนวณ และการพูด อันเป็นผลมาจากความต้อยทางการรับรู้จากการได้ยิน ซึ่งความต้อยในด้านต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากสมรรถภาพทางสมองซีกซ้ายทั้งสิ้น ส่วนทักษะความสามารถทางมิติสัมพันธ์ จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ และการกีฬา ต่างก็เป็นสมรรถภาพที่เกิดขึ้นทางสมองซีกขวา ซึ่งสมรรถภาพในส่วนที่เกิดขึ้นทางสมองซีกขวานี้ยังไม่สามารถระบุได้ว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีสมรรถภาพต้อยกว่าเด็กปกติหรือไม่

ศิลปะศึกษา

ศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งซึ่งเน้นการแสดงออกเฉพาะบุคคล เป็นการแสดงออกตามความคิด ความสามารถของเด็ก ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะนั้นเป็นการแปลความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กได้พบตามทัศนะของตัวเอง โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ ในการถ่ายทอด เช่น การวาดภาพ ระบายสี การปั้น และวิธีการสร้างสรรค์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เด็กแสดงออกตามความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของเด็กเอง เด็กทุกคนสามารถสร้างสรรค์ศิลปะตามความนึกคิดของตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นเด็กฉลาดหรือเด็กพิการ ย่อมมีความสามารถที่จะแสดงออกในการสร้างสรรค์และชื่นชมศิลปะ ถ้าเด็กมีโอกาสแสดงความคิด ความรู้สึก ความชื่นชม และการสร้างสรรค์อย่างอิสระ ศิลปะก็ย่อมส่งเสริมให้เด็กทุกคนเจริญงอกงามได้ตามกำลังความสามารถของเด็กแต่ละคน ฉะนั้นเด็กทุกคนจึงสามารถเรียนศิลปะได้ (ชูจิตต์ วัฒนารมย์ 2528 : 1) และศิลปะเองก็เป็นวิชาที่ประกอบด้วยการศึกษาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ มีลักษณะพิเศษเฉพาะที่จำเป็นต้องนำทฤษฎีแห่งความรู้ไปทดลองปฏิบัติ จึงจะครบวงจรในธรรมชาติของความรู้ ในการเรียนการสอนศิลปะเองนั้นก็มิมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ และมีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความรู้สึกรับทางสุนทรียภาพและการที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานทางศิลปะจะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านสุนทรียภาพ การรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และการสร้างสรรค์ (Lowenfeld : 1982)

คุณค่าของศิลปะศึกษา

ศิลปะศึกษามุ่งส่งเสริมให้เด็กพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีร่วมกันในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เด็กมีความเจริญงอกงามในทางสร้างสรรค์อย่างสูงสุด และส่งเสริมความเจริญเติบโตตามวุฒิภาวะ ความสนใจ ความต้องการของเด็ก อีกทั้งศิลปะยังช่วยในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กดังนี้คือ (เลิศ อานันท์ 2523: 207, ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 37-38)

1. ทางด้านร่างกาย (Physical Growth) การสร้างสรรค์งานศิลปะทุกชนิดจะส่งเสริมให้เด็กได้มีการเคลื่อนไหว และการใช้เครื่องมือออกแรงในการทำกิจกรรมศิลปะ เช่น การขีด การเขียน การฉีก การตัด การคลึง การปั้น จะช่วยทำให้ร่างกาย และกล้ามเนื้อส่วน

ต่าง ๆ ได้เคลื่อนไหว ทำงานประสานสัมพันธ์กัน อันมีส่วนช่วยพัฒนาให้ร่างกายเจริญเติบโต

2. ทางด้านสติปัญญา (Intellectual Growth) ศิลปะจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ โดยการที่เด็กได้เรียนจากการกระทำ มีประสบการณ์ตรงในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง สร้างสรรค์ แก้ปัญหา สิ่งเหล่านี้จะเสริมสร้างให้เด็กเกิดปัญญา ความรู้ รู้จักการแก้ปัญหาต่าง ๆ มีความเชื่อมั่น และสามารถคิดสร้างสรรค์ในสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

3. ทางด้านสังคม (Social Growth) ศิลปะเป็นสื่อให้เด็กมีโอกาสในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดี รู้จักรับผิดชอบร่วมกัน โดยการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ รู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนวิจารณ์ติชม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในวิถีทางของประชาธิปไตย

4. ทางด้านอารมณ์ (Emotional Growth) ศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เมื่อเด็กสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสำเร็จ เด็กจะเกิดความพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใส มีการแสดงออกอย่างเสรี มีความมั่นใจในตัวเองอันเป็นพื้นฐานของความเจริญทางด้านอารมณ์

จะเห็นได้ว่าศิลปะเป็นสื่อที่จะช่วยพัฒนาพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ นอกจากพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วศิลปะยังสามารถช่วยพัฒนาพัฒนาการด้านอื่น ๆ อีก (เกษร ธิตะจारी : 2526) คือ

1. ทางด้านการรับรู้ (Perceptual Growth) ศิลปะเป็นการทำงานที่ต้องใช้ความสามารถและความถนัด การค้นหาวิธีแปลก ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ จะก่อให้เกิดการรับรู้ขึ้น เช่นการรับรู้ในการสร้างสรรค์ศิลปะที่จะตอบสนองกับความต้องการของสังคม

2. ทางด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Growth) ศิลปะจะช่วยให้เกิดความซาบซึ้งชื่นชม และรู้จักคุณค่าความงามในธรรมชาติ ความงามของสิ่งต่าง ๆ และสามารถมองสิ่งต่าง ๆ ได้ลึกซึ้งกว่าคนอื่น มีจิตใจละเอียดอ่อน และมีรสนิยมสูงขึ้น

3. ทางด้านการสร้างสรรค์ (Creative Growth) ศิลปะเป็นสื่อที่มีความอิสระในการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ที่เกิดจากจินตนาการ ความคิด สติปัญญาของตน

ศิลปะนั้นมุ่งส่งเสริมให้เด็กพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีพร้อมกันในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เด็กมีความเจริญงอกงามในทางสร้างสรรค์อย่างสูงสุด และส่งเสริมความเจริญเติบโตตามวุฒิภาวะ ความสนใจ ความต้องการของเด็ก ศิลปะนอกจากมีคุณค่าในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการด้าน

ต่าง ๆ แล้ว ยังมีคุณค่าในแง่ของการบำบัดปัญหาต่าง ๆ ด้วย (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523: 37-38) ศิลปะจะช่วยเปิดโอกาสให้เด็กได้มีการแสดงออกด้วยวิธีต่าง ๆ ตามความสามารถ และความต้องการของเด็ก แต่สำหรับเด็กที่มีปัญหาในการปรับตัว และต้องการหาทางออก ศิลปะก็อาจทำหน้าที่ช่วยในด้านจิตบำบัดได้อย่างน้อย 3 ลักษณะคือ

1. ศิลปะเป็นทางระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ความโกรธ ความกลัว ความวิตกกังวล โดยการใช้กิจกรรมศิลปะเป็นสื่อในการระบายออกทางอารมณ์ ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะจะได้ผลทางผ่อนคลายอารมณ์ และมีผลทางด้านสุนทรียภาพ การสร้างสรรค์ด้วย

2. ศิลปะช่วยจัดความต้อย ถ้าสาเหตุมาจากความไม่สมปรารถนา ขาดความมั่นใจ ความขลาดอาย ความพิการ ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยระบายความทุกข์ได้ โดยสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาในรูปของกิจกรรมศิลปะ

3. ศิลปะช่วยทำความเข้าใจกับปัญหาและความต้องการของเด็ก กิจกรรมศิลปะช่วยให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก ทำให้เข้าใจที่จะแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้นในกรณีเด็กคือจนผิดปกติ เกเร ก้าวร้าว รังแกเพื่อนอย่างไม่มีเหตุผล เพราะศิลปะเป็นภาษา เป็นการแสดงออก และเป็นเรื่องราวชีวิตของเด็ก เช่น เวลาเด็กสบายใจเขาจะวาดรูปทิวทัศน์ ดอกไม้ เป็นต้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ศิลปะมีคุณค่าในฐานะเป็นวิถีแห่งการผ่อนคลายอารมณ์และแสดงความต้องการที่ลึกซึ้งในใจเด็ก และสามารถเป็นเครื่องมือในการทำนาย วิเคราะห์รักษาเด็กในรายที่มีปัญหาทางอารมณ์ด้วย (เลิศ อานันทนา 2529: 134-135)

ศิลปศึกษากับการศึกษาพิเศษ

เด็กพิเศษ (special children) เป็นเด็กที่มีพัฒนาการต่าง ๆ แตกต่างไปจากเด็กปกติ เด็กเหล่านี้จึงมีปัญหากับพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ตลอดจนปัญหาทางสติปัญญา ซึ่งต้องการการบำบัดรักษาที่ถูกต้อง เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินก็จัดว่าเป็นเด็กพิเศษประเภทหนึ่ง ซึ่งต้องการการบำบัดเช่นเดียวกับเด็กพิเศษประเภทอื่น ๆ ด้วยเหตุที่ว่าเด็กเหล่านี้มีความบกพร่องทางการได้ยินจึงมักขาดโอกาสในการรับรู้จากการฟัง ทำให้มีจุดอ่อนต่อการเรียนรู้ การพัฒนาความคิดในด้านนามธรรม และการที่เด็กมีความบกพร่องทางการได้ยินก็ย่อมมีผลกระทบต่อพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคมของเด็ก ศิลปะนั้นมีคุณค่าในแง่ของการบำบัดและส่งเสริมพัฒนา

การด้านต่าง ๆ ของเด็กอยู่แล้ว หากได้มีการนำศิลปะบูรณาการเข้ากับการศึกษาพิเศษแล้ว ก็จะสามารถสนองตอบและเสริมการรับรู้ด้านต่าง ๆ ที่บกพร่องของเด็กให้ดีขึ้น ดังนั้นศิลปะจึงเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณสมบัติที่บกพร่องในเด็กพิเศษได้ เพราะศิลปะจะเปิดโอกาสให้เด็กเหล่านี้ได้คิดและแก้ปัญหาด้วยตัวของเด็กเอง (Lowenfeld and Brittain: 1982) และการที่เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมศิลปะจะทำให้เด็กเหล่านี้ยอมรับความพิการ หรือความบกพร่องของตนเอง นอกจากนี้กิจกรรมศิลปะยังมีประโยชน์ในแง่ของการฝึกการแสดงออกตามความนึกคิดของเด็ก เพราะเหตุว่ากิจกรรมศิลปะสามารถส่งเสริมความคิด จินตนาการต่าง ๆ ของเด็กพิเศษได้ (Arnheim 1983: 9-11) อีกทั้งศิลปะยังช่วยฝึกทักษะการรับรู้และความสัมพันธ์ของมือและตาของเด็ก พาน (Pan 1984: 15-17) ได้อธิบายเกี่ยวกับศิลปศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินว่า มีความสำคัญและมีคุณค่ามาก เพราะศิลปศึกษาจะช่วยให้เด็กเหล่านี้มีความกระตือรือร้น ทั้งยังส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงออกเฉพาะตัวของเด็ก และศิลปศึกษายังช่วยพัฒนาทักษะด้านการมอง การสังเกต การรับรู้ และสร้างความสนใจในการเรียนรู้ให้แก่เด็กเหล่านี้ พานยังได้สรุปไว้อีกว่า ศิลปศึกษาสามารถสร้างการยอมรับตนเองและความเชื่อมั่นในตัวเองให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

กิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี เพราะกิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และสอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็ก ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อ และตา การผ่อนคลายทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นส่งเสริมความคิดอิสระ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความคิดจินตนาการ และการแสดงออกของเด็กวัยต่าง ๆ โดยไม่จำกัดเงื่อนไขเกี่ยวกับสภาพชีวิต และสังคมที่ต่างกัน ประกอบกับลักษณะธรรมชาติของศิลปะนั้นมีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากมีกิจกรรมหลายรูปแบบ และมีคำตอบไม่จำกัดตายตัว จึงสามารถตอบสนองการแสดงออกของเด็กทุกเพศ ทุกวัยได้เป็นอย่างดี (เลิศ อานันท์นะ 2529: 134)

การวาดภาพ

การวาดภาพเป็นกิจกรรมศิลปะประเภทหนึ่ง ที่ผู้วาดสามารถถ่ายทอดความรู้สึกภายในออกมาเป็นรูปธรรมให้ผู้อื่นได้เห็น และเข้าใจได้เป็นอย่างดี นิรมล สวัสดิบุตร (2525 : 185) และ พรมารินทร์ สุทธิจิตตะ (2525 : 25) ได้กล่าวถึงประเภทของการวาดภาพ และจุดมุ่งหมายของการวาดภาพไว้ดังนี้

ประเภทของการวาดภาพ

- การวาดภาพตามใจชอบ
- การวาดภาพจากประสบการณ์
- การวาดภาพจากการฟังนิทาน ซึ่งเด็กจะแสดงทั้งความรู้สึกนึกคิด ทางด้านสติปัญญา

และความรู้สึกทางด้านจิตใจ ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ

- การวาดภาพจากเสียงเพลง
- การวาดภาพจากการแสดงบทบาทสมมติ
- การวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนด

จุดมุ่งหมายของกิจกรรมการวาดภาพ

1. ส่งเสริมความคิดอิสระ
2. ส่งเสริมความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออก
3. ส่งเสริมความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องตัว

หรือความคิดอเนกนัย

4. ส่งเสริมความคิดจินตนาการ
5. ส่งเสริมการรู้จักทำงานด้วยตนเอง
6. ส่งเสริมให้เด็กสร้างผลงาน

จิตวิทยาการวาดภาพ

ภาพวาดของเด็กจะเปลี่ยนแปลงไปตามวุฒิภาวะ ซึ่งเป็นเสมือนสื่อการแสดงออกในรูปแบบ

ของการรับรู้ โดยเริ่มจากการสร้างมโนทัศน์แบบง่าย ๆ ก่อน เมื่อมโนภาพเริ่มถูกจำกัดความหมาย เด็กจะรับรู้ทางสายตามากขึ้น ภาพที่เด็กวาดจะมีความชัดเจน และถูกต้องตามความเป็นจริงขึ้นกว่าเดิม หากเป็นการวาดภาพที่ซับซ้อน เด็กมักต้องการเห็นสิ่งเหล่านั้นด้วยสายตา และจะลอกเลียนแบบจากสิ่งที่ตนเห็นนั้น

ในระยะเริ่มแรกนั้น ภาพวาดของเด็กจะยังไม่มีความหมาย แต่จะเป็นเพียงการจัดลำดับภาพวาดเท่านั้น เมื่อเด็กมีความเจริญทางวุฒิภาวะมากขึ้น เด็กจะเริ่มวาดภาพจากแบบง่าย ๆ ไปสู่แบบที่ซับซ้อน และจะมีลักษณะเป็นรูปธรรมมากกว่าเดิม ส่วนในเด็กเล็กที่สามารถวาดภาพเป็นรูปธรรมได้นั้น มักขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของกล้ามเนื้อ และการเคลื่อนไหว มากกว่าประสบการณ์ทางสายตาของเด็ก แต่เมื่อเด็กเติบโตขึ้น ความเจริญของวัย และประสบการณ์ในการวาดภาพของเด็กซึ่งจะเพิ่มขึ้นด้วย และภาพวาดจะเป็นเสมือนการแสดงออกทางสุนทรีย์สำหรับเด็กโต ส่วนเด็กเล็ก ๆ ก็มีการแสดงออกทางสุนทรีย์ภาพในลักษณะนามธรรมเช่นกัน แต่เป็นเพียงมโนทัศน์ขั้นต้นเท่านั้น ภาพวาดจะแสดงถึงความรู้สึกภายในของเด็ก ส่วนเด็กโตนั้นจะสามารถใช้เทคนิค และวิจารณ์งานของตนสอดแทรกในภาพวาดของเขา (Harris 1963 : 173)

เด็กมักจะวาดภาพตามที่เขารู้สึกและสนใจมากกว่าที่เขาเห็น เด็กจะเลือกสิ่งที่เขาสนใจนำมาปรุงแต่ง แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ ถึงแม้ว่าเด็กจะลอกเลียนแบบจากวัตถุก็ตาม แต่ในรายละเอียดแล้วเด็กมักคิดปรุงแต่งด้วยตัวเองเสมอ ซึ่งอาจสรุปได้ว่า ภาพวาดของเด็กเป็นกระบวนการของความรู้ ความเข้าใจขั้นต้นของเด็ก (ศิริลักษณ์ ศรีภักดิ์ 2525 : 36-37)

พฤติกรรมแสดงออกทางการวาดภาพของเด็ก

การแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กทั่ว ๆ ไป แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้ (เลิศ อานันทนา 2529: 135) คือ

1. การแสดงออกจากโลกภายใน เป็นการแสดงออกจากความรู้และประสบการณ์ที่สะสมมาตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กที่มีประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ย่อมสามารถแสดงออกได้ดีกว่าเด็กที่ประสบการณ์จำกัด พฤติกรรมแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กในรูปแบบต่าง ๆ มักขึ้นกับองค์ประกอบของความรู้ และมวลประสบการณ์ในชีวิตของเด็กที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ และเป็นพื้นฐานในการแสดงออก

2. การแสดงออกจากโลกภายนอก เป็นการแสดงออกตามที่สายตามองเห็นวัตถุหรือแบบที่กำหนด พฤติกรรมการแสดงออกจึงมีลักษณะเป็นการถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็นจากแบบ หรือวัตถุ ในลักษณะที่พยายามลอกเลียนแบบให้เหมือนจริง ผลงานจึงมีลักษณะแน่นอนตายตัว ลักษณะพฤติกรรมของเด็กจึงเป็นการฝึกหัดทักษะในการใช้ประสาทตาและกล้ามเนื้อ มากกว่าการคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ

การแสดงออกทางการวาดภาพของเด็กนั้น จะมีพัฒนาการตามวัยและประสบการณ์ของเด็ก ซึ่งเด็กมักถ่ายทอดออกมาโดยใช้สี เส้น รูปทรงต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องสื่อความหมาย ความเข้าใจ ความรู้สึกของตน นักจิตวิทยาได้พยายามศึกษาที่มาของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพวาดของเด็ก และให้เหตุผลว่าที่มาของสัญลักษณ์เหล่านั้น ก็คือ อารมณ์ และความรู้สึกของเด็กเอง (สมพร รอดบุญ 2525: 32) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงภาวะทางอารมณ์ ตลอดจนความรู้สึกที่มีผลกระทบต่อสิ่งต่าง ๆ ของเด็ก เช่น เมื่อเด็กต้องการแสดงถึงความสุข ก็อาจวาดภาพคนที่ยิ้มแย้ม โดยเน้นเฉพาะตรงส่วนปากที่กำลังยิ้มนั้น หากเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับความเศร้า เด็กก็จะวาดภาพใบหน้าคนซึ่งมีคิ้วตก และปากเป็นเส้นโค้งลงหรือหยดน้ำตามนัยใบหน้า จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเรื่องราวที่เด็กนำมาแสดงในภาพนั้น ล้วนมาจากประสบการณ์ ความทรงจำ การเรียนรู้ และจินตนาการของเด็กทั้งสิ้น ซึ่งเด็กจะแสดงออกอย่างบริสุทธิ์ และใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจโดยตรงไปตรงมา มีลักษณะง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เด็กจะไม่คำนึงถึงเทคนิค กฎเกณฑ์ วิธีการ

การที่เด็กได้แสดงออกในการวาดภาพนั้น จะทำให้เด็กได้ระบายอารมณ์ความคับข้องใจ ความรู้สึกของเด็ก และยังสามารถบ่งชี้ถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งพัฒนาการด้านต่าง ๆ เหล่านี้ จะแสดงออกมาในภาพวาด ดังนี้คือ (ประเทิน มหาจันทร์ 2506: 262-268, เลิศ อานันท์ 2529: 135-146)

1. เด็กที่มีความเจริญทางด้านสติปัญญา

1.1 ภาพวาดจะไม่เป็นแบบที่ซ้ำซาก ส่วนเด็กที่บกพร่องทางสติปัญญา จะวาดภาพซ้ำเพียงแบบเดียว

1.2 ภาพวาดจะแสดงออกถึงความชัดเจน และละเอียดลออ เช่น เส้นผม เล็บ ขนตา

1.3 ภาพวาดจะแสดงความเด่นชัด เช่น ภาพวาดของครูจะต่างจากภาพวาด
ของมารดา

1.4 ภาพวาดมีพัฒนาการ กล่าวคือ เด็กสามารถวาดภาพที่มีความซับซ้อนมาก
ขึ้นเรื่อย ๆ

2. เด็กที่มีความเจริญทางอารมณ์

เด็กที่มีความเจริญทางอารมณ์จะแสดงออกในการวาดภาพ ดังนี้

2.1 เด็กจะวาดภาพโดยเปลี่ยนแบบไปเรื่อย ๆ ไม่ซ้ำซาก

2.2 ภาพวาดมีการเปรียบเทียบขนาดของสิ่งต่าง ๆ ใกล้เคียงของจริง

2.3 สามารถวาดภาพในขอบเขตที่จำกัดได้

2.4 ลักษณะของเส้นจะมั่นคง หนักแน่น ไม่ขาดตอน

2.5 เด็กที่มีสุขภาพจิตที่ดี และจะแสดงออกตามความรู้สึกที่เปิดเผย ถ้าเด็กให้
ความสำคัญต่อสิ่งใด มักจะวาดสิ่งนั้นให้มีขนาดใหญ่ หรือยาวกว่าความเป็นจริงมาก

ในทางตรงข้ามเด็กที่มีอารมณ์ผิดปกติ จะแสดงออกในการวาดภาพ ดังนี้

2.6 มักวาดภาพผิดจากความเป็นจริงมาก เช่น ตาโต ปากกว้าง ใช้สีฉูดฉาด

รุนแรง

2.7 เด็กที่มีอารมณ์ไม่มั่นคง มักไม่กล้าแสดงออก มีความหวาดกลัว ระแวง ไม่
ไว้วางใจใคร ขาดความมั่นใจในตัวเอง

2.8 เด็กที่มีความกดดันทางจิต จะไม่ค่อยร่าเริง ซึมเศร้า และเงี้ยวเหงา
ดังนั้น ในภาพวาดของเด็กเหล่านี้จะไม่ใช้สีสดใส มักใช้สีเข้มและทึบ ชอบเขียนภาพกลางคืนมาก
กว่ากลางวัน หากเขียนต้นไม้ก็มักปราศจากใบ กิ่งก้านหักหรือห้อยลง ลำต้นหักล้ม หากเป็นภาพคน
ก็มักจะมีลักษณะที่ไม่มีการเคลื่อนไหว คีระระตก ลักษณะโดยส่วนรวมของภาพจะแลดูอึดอัด

2.9 เด็กที่มีอารมณ์พลุ่งพล่าน มักใช้สีรุนแรง ปราศจากการควบคุม ผลงานไม่สู้
เรียบร้อย ยุ่งเหยิง ค่อนข้างสกปรก ส่วนมากมักจะเขียนไม่เสร็จ ทั้งนี้เป็นเพราะเด็กใช้เวลา
วาดภาพอย่างรวดเร็ว อีกทั้งความคิดของเขาผันแปรได้ง่ายในขณะที่วาดภาพ เส้นที่วาดจะไม่
ติดต่อกัน ขาดตอนเป็นช่วง ๆ

2.10 เด็กที่มีอารมณ์ขุ่นเคือง มักจะระบายความไม่พึงพอใจของตนลงในภาพวาดของเขา เช่น ใบหน้าบิดเบี้ยว แลดูคูร้าย

2.11 เด็กที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จะวาดรูปซ้ำ ๆ และมักใช้เครื่องมือหรือไม้บรรทัดตีเส้นให้ดูเรียบร้อย จนแลดูแข็งกระด้าง

3. เด็กที่มีความเจริญทางสังคม

3.1 ภาพวาดจะแสดงรายละเอียดได้มาก เพราะเด็กมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้มาก

3.2 เด็กสามารถสร้างจุดสำคัญของภาพก่อน แล้วจึงสร้างส่วนประกอบที่ละเอียดทีหลัง

3.3 เด็กที่มีสภาพสังคมต่างกัน ย่อมมีอิทธิพลส่งผลไปสู่การแสดงออกทางศิลปะในลักษณะที่ต่างกันด้วย เช่น เด็กที่มีสภาพครอบครัวฐานะดี มักจะวาดภาพขนาดใหญ่มีบริเวณว่าง (Space) ของเนื้อหาในภาพค่อนข้างมาก ขณะที่เด็กที่มีฐานะยากจน มักวาดภาพด้วยการบรรจุเนื้อหาเรื่องราวมากมาย จนแลดูอัดอัด ลักษณะของภาพวาดจะมีบริเวณว่างน้อย

4. เด็กที่มีความเจริญทางร่างกาย

4.1 ภาพวาดจะแสดงความรู้สึกที่เป็นอิสระ

4.2 เด็กมักจะแสดงความเคลื่อนไหวลงในภาพวาด

4.3 ภาพวาดมีความชัดเจนของรูปร่าง เพราะเด็กสามารถบังคับมือได้

4.4 เด็กที่มีความบกพร่องส่วนใดของร่างกาย มักจะแสดงออกมาในภาพเพื่อเป็นการชดเชยสิ่งที่ตนบกพร่อง

4.5 เด็กที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์จะไม่สามารถวาดภาพในขอบเขตที่จำกัดได้

5. เด็กที่มีความเจริญทางสุนทรียภาพ

5.1 ภาพวาดจะแสดงการตกแต่งอย่างงดงาม

5.2 ภาพวาดจะมีระเบียบ เพราะเด็กจะทราบว่สิ่งใดควรอยู่ตำแหน่งใด

5.3 ภาพวาดจะมีความสะอาด

6. เด็กที่มีความเจริญทางการสร้างสรรค์

- 6.1 ภาพวาดจะมีเรื่องราวที่แปลก และเหมาะสมที่จะนำมาวาด
- 6.2 เด็กจะปรับปรุงสัญลักษณ์ที่เขาวาดเสมอ เช่น เคยวาดตาเป็นจุด เด็กก็จะสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ
- 6.3 เด็กรู้จักวาดภาพเป็นเรื่องราว และสามารถตั้งชื่อภาพได้
- 6.4 เด็กที่มีความสร้างสรรค์สูง มักจะมีความเชื่อมั่นและแสดงออกตามความพอใจของตนเอง ส่วนเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำ มักจะมีแนวโน้มไม่ค่อยตาม หรือลอกเลียนแบบผู้อื่น มุ่งทำผลงานเพื่อหวังผลตอบแทน เช่น รางวัล คำยกย่องชมเชย

7. เด็กที่มีความเจริญทางการรับรู้

- 7.1 ภาพวาดจะแสดงระยะใกล้ไกลได้ดี
- 7.2 ภาพวาดจะแสดงขนาดของสิ่งต่าง ๆ ถูกต้อง ใกล้เคียงกับความเป็นจริง
- 7.3 เด็กสามารถวาดเส้นติดต่อกัน โดยไม่ขาดตอน

การศึกษาภาพวาดของเด็กจะทำให้สามารถเข้าใจเด็กได้ดีขึ้น เพราะภาพที่เด็กวาดนั้น เป็นเสมือนภาพสะท้อนของตัวเด็กเอง และทำให้ทราบว่าเด็กต้องการความช่วยเหลือด้านใดบ้าง

พัฒนาการทางการศิลปะของเด็ก

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld:1982) ได้ศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะ จากภาพวาดคน (human figure) ของเด็กวัยต่าง ๆ และวิเคราะห์แยกขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็กเป็น 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง เป็นขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages) เด็กอยู่ในพัฒนาการขั้นนี้ราวอายุ 2-4 ปี

ขั้นที่สอง เป็นขั้นเริ่มต้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre-Schematic Stages) เด็กอยู่ในขั้นนี้ราวอายุ 4-7 ปี หรือบางคนอาจเลยไปถึงอายุ 8 ปี

ขั้นที่สาม เป็นขั้นเขียนรูปได้คล้ายของจริง (Schematic Stages) เด็กที่อยู่ในขั้นนี้ มีอายุระหว่าง 7-9 ปี

ขั้นที่สี่ เป็นขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Dawning Realism) เด็กที่อยู่
ในชั้นนี้ มีอายุ 9-12 ปี

ขั้นที่ห้า เป็นขั้นของการใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning) เป็นพัฒนาการ
ทางศิลปะขั้นสุดท้ายของวัยเด็ก คืออยู่ในระหว่างอายุ 12-14 ปี

ลักษณะและการแสดงออกทางศิลปะในแต่ละชั้นมีความแตกต่างกันไปตามพัฒนาการตาม
วัย กล่าวคือ

ขั้นที่หนึ่ง เด็กที่อยู่ชั้นนี้ยังไม่เข้าใจว่าศิลปะคืออะไร เด็กจะจับวัสดุขีดเขียนลงบนสิ่ง
ต่าง ๆ แบบไร้ความหมาย (Disordered Scribbling) เด็กยังไม่สามารถบังคับมือได้ เส้นที่
ปรากฏเกิดจากการเคลื่อนไหวของแขน และบางครั้งเด็กจะไม่สนใจสิ่งที่ตนวาดเลย การขีดเขียน
นี้แม้ว่าจะไม่มีความหมาย แต่เป็นสิ่งที่สร้างความมั่นใจในตนเองให้กับเด็ก หลังจากนั้นเด็กจะเริ่ม
บังคับการเคลื่อนไหวของแขนได้ สามารถควบคุมการลากเส้น (Controlled Scribbling)
ลักษณะของเส้นเริ่มมีการบังคับ เส้นขีดเขียนอย่างไร้ความหมาย จะเปลี่ยนเป็นเส้นโค้ง มีการ
วนซ้ำในลักษณะเดิม ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน เด็กจะสนุกสนานกับการพัฒนาการเคลื่อนไหว
ของตนเอง ประสาทตาและมือเริ่มสัมพันธ์กัน สามารถควบคุมสายตาในงานที่ทำได้ แต่เมื่อเด็กมี
ประสบการณ์ใหม่ ๆ ก็จะไปเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนไหว ความสนใจไปตามสิ่งที่ตนพบใหม่ และเมื่อ
เด็กเริ่มพูดถึงสิ่งที่ตนทำ หรือเป็น ในลักษณะพูดกับตัวเอง หรือเล่าเกี่ยวกับสิ่งที่ตนขีดเขียนอยู่ เด็ก
สามารถสื่อความคิดของตนออกมาทางภาษาได้ นับว่าเด็กเริ่มเข้าสู่ขั้นการตั้งชื่อ (Naming
Scribbling) สรุปในช่วงขั้นพัฒนาการนี้ ยังไม่มีการวาดรูปคน เด็กยังไม่รู้จักการใช้พื้นที่ว่าง
และยังไม่รู้จักการออกแบบ

ขั้นที่สอง ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มเปลี่ยนจากกิจกรรมการเคลื่อนไหว มาสร้างความสัมพันธ์
ของภาพที่เขียนกับสิ่งแวดล้อม ภาพที่ขีดเขียนเริ่มสื่อความหมายได้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะพัฒนาขึ้น
เรื่อย ๆ ตามชั้นอายุ และวุฒิภาวะของเด็ก ในขั้นนี้เด็กจะใช้สัญลักษณ์ไม่แน่นอน สัญลักษณ์
แรกที่เด็กทำขึ้น คือ คน เพราะเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด เด็กจะเริ่มแทนด้วยรูปแบบง่าย ๆ
ซึ่งมักจะเป็นวงกลม และศีรษะ การพัฒนาจะค่อยเป็นค่อยไป จากหัวกลมมีเส้นตั้งเป็นขา อันเป็น
ลักษณะเด่นของพัฒนาการในขั้นนี้ เนื่องจากกิจกรรมที่เด็กทำเสมอ ๆ คือกิน และเล่น หัวมีปากไว้

กินอาหาร และทำไว้สำหรับวิ่งเล่น กิจกรรมทั้งสองนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับเด็ก และเมื่อเด็กโตขึ้นก็สามารถพัฒนาต่อไป มีแขนอยู่ด้านข้างขา หรือหัว และจะค่อย ๆ สมบูรณ์มากขึ้น สัญญลักษณ์เหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงได้หลายรูปแบบ เนื่องจากเด็กกำลังแสวงหาภาพที่ตนเองพอใจ แม้กระทั่งการเขียนในเวลาเดียวกัน เด็กก็สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดได้ตลอดเวลา เด็กวาดภาพในสิ่งที่เขาสนใจ มากกว่าความเป็นจริง หรือที่เขารู้ ถึงแม้ว่าเด็กเริ่มสื่อความหมายของภาพได้ แต่การแสดงออกก็ยังเป็นในลักษณะที่เด็กเข้าใจ หากพิจารณาพื้นที่ว่างภายในภาพจะพบว่ายังไม่มีการเปรียบเทียบ สิ่งต่าง ๆ ในภาพไม่สัมพันธ์กัน การระบายสีของสิ่งต่าง ๆ ในภาพจะเป็นไปตามใจชอบ ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง นอกจากสีของสิ่งที่ประทับใจเท่านั้นที่เด็กอาจใช้ได้ตรงตามความเป็นจริง และยังไม่รู้จักการออกแบบ

ในช่วงของการเขียนภาพเริ่มมีความหมายนั้นสามารถแบ่งออกตามอายุได้ดังนี้

- อายุประมาณ 4 ปี การวาดมีลักษณะที่พอเข้าใจได้ สามารถเดาได้
- อายุประมาณ 5 ปี เด็กสามารถวาดภาพได้ชัดเจนมากขึ้น รูปที่วาดมักเป็นรูปคน บ้าน หรือ ต้นไม้ ยังไม่มีการจัดวางภาพ การใช้สีตามความพอใจไม่คำนึงถึงความเป็นจริง
- อายุ 6-7 ปี สามารถแสดงออกเป็นภาพได้ชัดเจน แต่มีความแตกต่างกันในเด็กแต่ละคนขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเด็ก

ขั้นที่สาม ในขั้นนี้เด็กจะมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น รู้จักนำตนเองเข้าไปสัมพันธ์กับคนอื่นอันเป็นประสบการณ์ที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานของการใช้พื้นที่ว่าง หรือบริเวณว่าง (space) เนื่องจากเด็กเกิดความเข้าใจว่าภาพที่ตนเขียนควรอยู่ที่ใด และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพียงใด ความรู้สึกที่สำคัญอันดับแรกของเด็ก คือค้นพบว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมนี้ ทำให้แสดงออกโดยใช้สัญญลักษณ์ที่เรียกว่า เส้นฐาน (base line) เส้นฐานนี้อาจเป็นทั้งเส้นตรงที่ลากตามแนวนอนเหนือขอบล่างของกระดาษ หรือใช้ขอบกระดาษล่างแทนเส้นฐาน หรืออาจเป็นเส้นโค้ง แต่จะเป็นเส้นฐานตามแนวใดก็ตามจากความรู้สึกที่สำคัญอันนี้ รวมทั้งเรื่องความสัมพันธ์ของที่ว่างภายในภาพ เด็กก็จะแสดงหลายสิ่งหลายอย่างที่สัมพันธ์กันออกมา โดยวาดเรียงตั้งฉากอยู่บนเส้นฐานนี้ นอกจากนั้นเด็กยังมักเขียนภาพที่เรียกว่าภาพเอกซเรย์ (x-ray) ซึ่งเป็นภาพโปร่งใสแสดงให้เห็นความรู้ ประสบการณ์ของตนเองมากกว่าความเป็นจริงตามธรรมชาติ เด็กต้องการแสดงออกทุกสิ่งซึ่งตนคิดว่าควรมีอยู่ในภาพ และภาพอีก

แบบหนึ่งที่ได้เด็กเขียนก็คือ ภาพแบบพับกลาง เด็กจะเขียนทุกสิ่งทุกอย่างตั้งได้ฉากกับเส้นฐาน เมื่อเด็กวาดเส้นฐานสองเส้น เด็กจะวาดบนเส้นฐานหนึ่งก่อนแล้วก็กลับภาพ วาดสิ่งต่าง ๆ บนเส้นฐานอีกเส้นหนึ่งเกิดเป็นภาพแบบพับกลาง ด้านการใช้สีจะใช้ตรงตามวัตถุ (objective color) เนื่องจากรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสีกับวัตถุ เด็กจะระบายสีหรือใช้สีซ้ำ ๆ กันในการระบายวัตถุชนิดเดียวกัน ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพการณ์อย่างไร และเด็กที่อยู่ในขั้นนี้ยังไม่รู้จักการออกแบบ

ขั้นที่สี่ ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง เป็นระยะที่เด็กมีความรู้สึกแบ่งแยกเพศ สนใจเฉพาะในหมู่เพศเดียวกัน เริ่มทำตัวเป็นอิสระจากผู้ใหญ่ ในการเขียนรูปคนจะเน้นเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายตามเพศของตน และย้ายในรายละเอียดอื่น ๆ มีท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งแข็งกระด้างผิดธรรมชาติ และใช้เส้นอื่น ๆ เพิ่มเติมจากเส้นเรขาคณิต เพราะใช้เส้นเรขาคณิตแต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอแก่การแสดงออกสำหรับพื้นที่ว่าง เด็กพบว่ามียี่สิบราบ (plane) ซึ่งมีความหมายและความสำคัญมากกว่าเส้นฐาน แต่ยังไม่รู้จักเส้นระดับ ไม่สามารถจัดระยะระหว่างวัตถุให้มีความสัมพันธ์กันได้ การใช้สีจะเปลี่ยนจากการใช้สีตามความเป็นจริงของวัตถุมาเป็นการใช้สีตามความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และประสบการณ์ของตน หรือตามสภาพของวัตถุ เริ่มรู้จักการตกแต่ง และออกแบบเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ลวดลาย และเครื่องใช้ต่าง ๆ

ขั้นที่ห้า เด็กจะวาดรูปคนอย่างมีสัดส่วน มีการเคลื่อนไหวของร่างกาย มีข้อต่อ แต่ไม่ตกแต่ง เน้นเครื่องแต่งกายมากเหมือนขั้นที่สี่ การใช้พื้นที่ว่าง สามารถจัดความสัมพันธ์ของระยะวัตถุในภาพได้ มีระยะใกล้ไกล เริ่มรู้จักเส้นระดับ เส้นฐานจะหายไป นอกจากในบางครั้งจะใช้เพื่อเป็นสื่อในการวางระยะ การใช้สีขึ้นอยู่กับลักษณะของเด็กซึ่งอาจแบ่งเป็นสองพวก พวกหนึ่งจะใช้สีสัมพันธ์กับการสังเกตของตนเป็นสำคัญคือ ใช้สีตามภาวะการณ์ภายนอก เช่น สีตามระยะใกล้ไกล สีในที่สว่าง ที่มืด เป็นต้น อีกพวกหนึ่งจะใช้สีสัมพันธ์กับอารมณ์ของตนเป็นสำคัญ ไม่คำนึงถึงสิ่งใด ๆ รู้จักออกแบบวัสดุเครื่องใช้ แต่ก็ยังไม่เข้าใจวิธีการออกแบบอย่างจริงจัง

การศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์จากภาพวาด

การแสดงออกทางศิลปะของเด็กนั้นสามารถบ่งชี้พัฒนาการทางศิลปะของเด็กได้ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กแสดงออกในภาพวาด เช่น ภาพคน (human figure) พื้นที่ว่าง (space) สี (color) และการออกแบบ (design) นั้น จะมีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละขั้นพัฒนาการดังนี้ (Lowenfeld 1982: 86-90) คือ

1. ภาพคน (human figure) ในแต่ละขั้นพัฒนาการ มีลักษณะดังนี้

1.1 ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages) ยังไม่ปรากฏภาพคน จะเป็นเพียงการขีดเขียนแบบไร้จุดหมาย

1.2 ขั้นการเริ่มต้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre-Schematic Stages) เด็กจะเขียนวงกลมแทนศีรษะ มีเส้นยาวแทนแขนขา ยังไม่มีลำตัวในระยะต้น เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น จะแสดงออกเป็นลำตัว และมีรายละเอียดของใบหน้าเพิ่มขึ้น แต่จะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของส่วนนั้นเท่านั้น

1.3 ขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stages) เด็กมักจะใช้เส้นและรูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม เส้นหนา เส้นบาง และอาจแสดงเครื่องแต่งกายด้วย เส้นและรูปทรงเหล่านี้เป็นเพียงสัญลักษณ์แทนส่วนต่าง ๆ แต่หากแยกออกแล้วจะไม่มี ความหมาย และจะไม่มีลักษณะใดที่แสดงให้เห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย นอกจากนี้หากเด็กให้ความสำคัญแก่ส่วนใดของร่างกาย เด็กก็จะวาดให้มีขนาดใหญ่เกินกว่าความเป็นจริง หรืออาจเน้นส่วนนั้นให้เด่นชัด ในบางครั้งเด็กอาจไม่วาดหรือละเลยรายละเอียดส่วนที่เด็กเห็นว่าไม่สำคัญ

1.4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Dawning Realism) นอกจากเส้นและรูปทรงเรขาคณิตแล้ว เด็กจะวาดเส้นอื่น ๆ เพิ่มเติม และเน้นความแตกต่างระหว่างเพศ โดยเฉพาะเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ทรงผมตามความนิยมของแต่ละเพศ เน้นรายละเอียดของการตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องประดับ นอกจากนี้ภาพวาดของเด็กจะแสดงท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย แต่ยังมีลักษณะผิดกับความเป็นจริงตามธรรมชาติ

1.5 ขั้นการใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning) เด็กในวัยนี้จะวาดภาพได้ถูกต้องมากขึ้น มีการใช้เส้นตามลักษณะความเป็นจริงของรูปร่าง และมีสัดส่วนของร่างกาย

ถูกต้อง มีรอยต่อระหว่างส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ไหล่ ข้อศอก หัวเข่า เด็กจะเน้นท่าทาง และการเคลื่อนไหวของร่างกายถูกต้องตามความเป็นจริง มีรอยพับ หรือรอยย่นของเสื้อผ้าตามอาการเคลื่อนไหว ส่วนเครื่องแต่งกายนั้นเด็กวัยนี้มักจะวาดเพียงเพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างเพศเท่านั้น

2. การใช้พื้นที่ว่าง (space) ในแต่ละขั้นพัฒนาการ มีลักษณะดังนี้

2.1 ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages) เด็กวัยนี้ยังไม่เข้าใจในการใช้พื้นที่เหล่านี้อย่างเป็นระเบียบ

2.2 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre-Schematic Stages) เด็กในวัยนี้ยังไม่เข้าใจว่าควรจะวาดภาพตรงส่วนใดจึงเหมาะสม ภาพวาดจึงขาดระเบียบ บริเวณพื้นที่ที่โตว่าง เด็กก็มักจะวาดสิ่งต่าง ๆ ลงในบริเวณนั้น โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านั้น ซึ่งสิ่งที่เด็กวาดนั้นจะ ไม่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ว่างเลย

2.3 ขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stages) เด็กในวัยนี้จะใช้เส้นฐาน (base line) ซึ่งอาจจะเป็นเส้นในแนวอน แนวนตั้ง หรือเส้นเฉียง เส้นโค้ง โดยวาดสิ่งต่าง ๆ บนเส้นทั้งหมด ในลักษณะที่ตั้งฉากกับเส้นฐาน ในเด็กบางรายอาจจะใช้ขอบกระดาษล่างแทนเส้นฐาน แต่ยังไม่สามารถแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เด็กที่มีอายุมากขึ้นหรือในตอนปลายของขั้นพัฒนาการจะสามารถแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งที่วาดได้ดีขึ้น และสามารถวาดภาพให้มีขนาดเหมาะสมกับพื้นที่ที่กำหนด

2.4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Dawning Realism) ในขั้นพัฒนาการนี้เด็กจะพบว่าพื้นราบ (plane) ซึ่งเป็นภาพที่มองจากด้านบนลงมาสู่พื้นมีความสำคัญกว่าเส้นฐาน (base line) แต่เด็กยังไม่สามารถถ่ายทอดได้เหมือนกับความเป็นจริง ภาพวาดของเด็กจะมีลักษณะแบนราบ และเด็กยังไม่สามารถแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามความเป็นจริง แต่เด็กจะสามารถแสดงขนาดของสิ่งที่วาดได้เหมาะสมกับพื้นที่ที่กำหนดเท่านั้น

2.5 ขั้นการใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning) เด็กในวัยนี้สามารถแสดงระยะใกล้ไกล และพื้นที่ในลักษณะสามมิติ การแสดงระยะใกล้ไกลแตกต่างกันโดยการลดขนาดของวัตถุที่อยู่ไกลให้มีขนาดเล็กลง และสามารถแสดงแสงและเงาตามที่ปรากฏต่อสายตา บางครั้งอาจแสดงเส้นฐานด้วย

3. การออกแบบ (design) ในแต่ละขั้นพัฒนาการ มีลักษณะดังนี้

3.1 ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages) ในขั้นพัฒนาการนี้ยังไม่มีกรออกแบบ

3.2 ขั้นการเริ่มต้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre-Schematic Stages)

เด็กในวัยนี้ยังไม่รู้จักการออกแบบ

3.3 ขั้นการวาดภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stages) เด็กในวัยนี้ยังไม่รู้จักการออกแบบ

3.4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Dawning Realism) เด็กในวัยนี้เริ่มรู้จักการออกแบบหรือตกแต่ง และใช้สิ่งต่าง ๆ ตามหน้าที่ของสิ่งนั้น เช่น แบบของเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับร่างกาย เครื่องใช้ต่าง ๆ

3.5 ขั้นการใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning) เด็กในวัยนี้รู้จักการออกแบบตกแต่งได้อย่างงดงาม และถูกต้องตามหน้าที่ใช้สอย

4. การใช้สี (color) ในแต่ละขั้นพัฒนาการมีลักษณะดังนี้

4.1 ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages) เด็กวัยนี้ยังไม่รู้จักการใช้สีที่ถูกต้องตามความเป็นจริง เด็กจะหยิบสีโดยไม่เลือก ในตอนปลายของขั้นพัฒนาการอาจจะเลือกใช้สีสดใสหรือสีที่สะดุดตาบ้าง

4.2 ขั้นการเริ่มต้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre-Schematic Stages) เด็กจะใช้สีตามอารมณ์ ยังไม่สามารถใช้สีอย่างถูกต้อง เด็กจะใช้สีที่สะดุดตา และความชอบส่วนตัวเป็นหลัก ไม่มีความสัมพันธ์กับความเป็นจริง แต่บางครั้งเด็กอาจใช้สีใดสีหนึ่งตรงกับความเป็นจริงเมื่อเด็กมีความประทับใจสีนั้น ๆ

4.3 ขั้นการเขียนภาพได้คล้ายของจริง (Schematic Stages) ในวัยนี้เด็กสามารถใช้สีตามความเป็นจริงของวัตถุนั้น (Objective Color) เนื่องจากเด็กเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของสีและวัตถุ เด็กมักจะใช้สีซ้ำ ๆ กันในการระบายวัตถุชนิดเดียวกัน ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพการณ์อย่างไร แต่ในบางครั้งเด็กก็จะใช้สีตามความพอใจในการระบายสิ่งอื่น ๆ

4.4 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง (The Dawning Realism) เด็กจะเปลี่ยนจากการใช้สีใดสีหนึ่งสำหรับวัตถุอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ มาเป็นการใช้สีตามความรู้สึก อารมณ์ ความคิด และประสบการณ์ของตน หรือ ตามสภาพของวัตถุในขณะนั้น

4.5 ขั้นการใช้เหตุผล (The Stage of Reasoning) ในขั้นพัฒนาการนี้เด็กจะใช้สี่ตามความต้องการ และมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ บางครั้งเด็กอาจใช้สี่ตามธรรมชาติของสิ่งนั้น ๆ ตามความเป็นจริง เพื่อแสดงระยะใกล้ไกล หรือแสงเงา

ความแตกต่างระหว่างเพศในการวาดภาพคน

กู๊ดอินฟ์ (Goodenough : 1952) ได้สรุปถึงความแตกต่างในการวาดภาพของเด็กหญิงกับเด็กชายไว้ดังนี้

1. เด็กชายมีความสนใจการออกกำลังกายมากกว่าเด็กหญิง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้เด็กชายวาดเท้า และแขนขาที่มีขนาดใหญ่กว่าความเป็นจริง ส่วนเด็กหญิงมีแนวโน้มว่าจะแสดงส่วนต่าง ๆ เหล่านี้เล็กกว่าปกติ และความสนใจเกี่ยวกับการออกกำลังกายนี้เองที่ทำให้เด็กชายมักวาดภาพแสดงท่าทางมากกว่าเด็กหญิง อาจเป็นเพราะเด็กชายต้องการแสดงการออกกำลังกายหรือการเคลื่อนไหว ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนท่าทางจากภาพหน้าตรงเป็นภาพด้านข้าง

2. เด็กหญิงมีความสนใจความสวยงามมากกว่าเด็กชาย อาจเป็นสาเหตุทำให้เด็กผู้หญิงมีแนวโน้มที่จะวาดหัว ลำตัว และตา ให้มีขนาดใหญ่เกินความจริง เพราะเด็กให้ความสำคัญแก่ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปเด็กชายจะแสดงสัดส่วนของร่างกายได้ดีกว่าเด็กหญิง ในขณะที่เด็กหญิงจะแสดงรายละเอียดต่าง ๆ ของร่างกายได้ดีกว่าเด็กชาย

เฮอร์ล็อก (Herlock 1956: 333-334) ได้สรุปการศึกษาของนักวิจัยท่านอื่น ๆ เกี่ยวกับการวาดภาพของเด็กไว้ดังนี้

1. เมื่อเด็กมีอายุราว 6 ปี เด็กจะวาดภาพแสดงความแตกต่างของเพศได้ เช่น ลักษณะของผม เลื้อผ้า หน้าตา

2. เด็กอายุระหว่าง 5-11 ปี วาดภาพเพศเดียวกับตนเองมากกว่าเพศตรงข้าม

3. เด็กอายุระหว่าง 11-12 ปี เด็กผู้หญิงจะเริ่มวาดภาพคนซึ่งเป็นเพศตรงข้าม

4. เด็กชายวาดภาพคนน้อยกว่าเด็กหญิง แต่วาดตัวคนมีสัดส่วนถูกต้องมากกว่าเด็ก

หญิง

5. การวาดภาพคน เด็กหญิงวาดเครื่องประดับมากกว่าเด็กชาย

6. เด็กหญิงวาดหน้าคนแบบหน้าตรงมากกว่าเด็กชาย แต่เด็กชายเขียนหน้าตรงและหน้าด้านข้างเท่า ๆ กัน

แบบทดสอบวาดภาพกูดีนัฟ-แฮร์ริส

แบบทดสอบวาดภาพกูดีนัฟ-แฮร์ริส (Goodenough-Harris Drawing Test) เป็นแบบทดสอบหนึ่งที่ใช้การวาดภาพคนเป็นเครื่องมือในการวัดวุฒิภาวะทางสติปัญญา เพราะเป็นแบบทดสอบที่สามารถวัดได้อย่างละเอียด ถูกต้อง และใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด จากการศึกษากูดีนัฟ-แฮร์ริส (Goodenough-Harris) โดยใช้แบบทดสอบดังกล่าวพบว่า ภาพที่เด็กวาดนั้นมักจะสะท้อนให้เห็นถึงมโนทัศน์ (concept) ตามระดับวุฒิภาวะทางสติปัญญา และภาพวาดที่เป็นรูปคนจะแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางมโนทัศน์ของเด็กแต่ละคน สิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าของมโนทัศน์ก็คือ รายละเอียดของร่างกายที่เด็กวาด เรียกว่า เป็นการวัดวุฒิภาวะทางสติปัญญา (Intellectual Maturity) ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับความคิดนามธรรม (abstract thinking) และการรับรู้ (perception) เพราะเหตุว่าภาพวาดของเด็กจะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน ภาพวาดจึงเป็นเสมือนสื่อของการแสดงออกในรูปของการรับรู้ และความคิด โดยเริ่มจากการสร้างมโนทัศน์ขั้นต้นแบบง่าย ๆ ก่อน เมื่อเด็กมีมโนทัศน์ที่กว้างไกล ภาพวาดของเด็กก็จะเริ่มมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ (Harris 1963: 225)

แฮร์ริส (Harris : 1963) ได้ปรับปรุงแบบทดสอบวาดภาพคนกูดีนัฟให้ดียิ่งขึ้น โดยเปลี่ยนชื่อจากแบบทดสอบวาดภาพคนกูดีนัฟ (The Goodenough Draw-a-Man Test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ให้วาดภาพคนผู้ชาย (man) เพียงมาตราเดียว มาเป็นแบบทดสอบวาดภาพ กูดีนัฟ-แฮร์ริส (Goodenough-Harris Drawing Test) โดยเพิ่มมาตราผู้หญิง (woman) และตัวเอง (myself) เข้าไปอีก 2 มาตรา แบบทดสอบที่ปรับปรุงใหม่นี้จึงเป็นการวาดภาพคนผู้ชาย ผู้หญิง และตัวเอง รวม 3 มาตรา และในต่างประเทศได้นำแบบทดสอบนี้มาใช้กันอย่างแพร่หลาย (Anastasi 1968 : 250) แบบทดสอบส่วนใหญ่หากนำของต่างประเทศมาใช้โดยตรง มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่เนื่องจากแบบทดสอบวาดภาพกูดีนัฟ-แฮร์ริสเป็นแบบทดสอบวัฒนธรรมเสมอภาค (Culture-Fair Test) และเป็นแบบทดสอบที่ไม่ใช้ภาษาด้านคำ

(Non Verbal Test) ที่เหมาะสำหรับเด็ก และงานทดลองที่ใช้
ที่เขาคา-กับวิจัยเด็ก และ สามารถหาไปให้ตัวเอง

(Non-Verbal Test) ที่เหมาะกับวัยเด็ก และสามารถนำไปใช้ได้ง่าย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

งานวิจัยในประเทศ

ศูนย์พัฒนาศึกษาอาชีวะแห่งประเทศไทย (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษา สถานภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในประเทศไทยที่อยู่ในสถานการศึกษาต่าง ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2526 ถึง พ.ศ. 2527 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสถานภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในประเทศไทย ศึกษาความถนัดทางการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินทั้งชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเด็กปกติในทุกวิชา ส่วนในเรื่องที่ไม่ต้องใช้ความสามารถทางภาษา เด็กเหล่านี้จะมีความแตกต่างจากเด็กปกติไม่มากนัก ทั้งยังมีแนวโน้มแสดงให้เห็นว่า ความสามารถในด้านมิติสัมพันธ์นั้นทำได้ดีไม่ยิ่งหย่อนกว่าเด็กปกติ

กิตติศักดิ์ อุบล (2528) ทำการวิจัยเรื่องความถนัดทั่วไปของนักเรียนมัธยมศึกษาที่พิการทางกาย โดยศึกษาเปรียบเทียบความถนัดทั่วไปทั้ง 9 ด้าน ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย 3 กลุ่ม และเปรียบเทียบกับความถนัดทั่วไปของนักเรียนปกติ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบทดสอบความถนัดทั่วไปฉบับภาษาไทยของกรมวิชาการ ซึ่งใช้วัดความถนัดทั่วไป 9 ด้าน ได้แก่ เชาวน์ทั่วไป ความสามารถทางภาษา ความสามารถการคิดคำนวณ ความสามารถในการมองภาพมิติ การรับรู้รูปฟอร์ม การรับรู้ทางงานเสมียน ความสัมพันธ์กันของการเคลื่อนไหว ความคล่องแคล่วในการใช้นิ้ว และความคล่องแคล่วในการใช้มือ กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย 283 คน เป็นนักเรียนร่างกายพิการ 43 คน หูตึง 94 คน หูหนวก 146 คน และนักเรียนปกติ 283 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ร่างกายพิการ นักเรียนหูหนวก และนักเรียนหูตึง มีความถนัดทั่วไปต่ำกว่านักเรียนปกติ เมื่อแยกศึกษาแต่ละด้านพบว่านักเรียนหูตึงมีความถนัดต่ำกว่านักเรียนปกติในด้านเชาวน์ทั่วไป ความสามารถทางภาษา และ

ความสามารถทางการคิดคำนวณ แต่สูงกว่าในด้านความสามารถในการมองภาพมิติ การรับรู้รูปฟอร์ม ความคล่องแคล่วในการใช้นิ้ว และความคล่องแคล่วในการใช้มือ

งานวิจัยในต่างประเทศ

แบลร์ (Blair : 1957) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of the Visual Memory of Deaf and Hearing Children" โดยการนำแบบทดสอบ เดอ ชิคาโก นอน-เวอร์เบิล เอ็กแซมมิเนชัน (The Chicago Non-Verbal Examination) ไปทดสอบกับเด็กหูหนวก และ เด็กปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งสองกลุ่มมีอายุ เพศ องค์กรประกอบทางสังคมและเศรษฐกิจ และประสบการณ์ทางการศึกษาเท่าเทียมกัน แล้วนำผลการทดสอบมาเปรียบเทียบกัน โดยเปรียบเทียบจากคะแนนรวมทั้งหมดจากแบบทดสอบย่อย 10 ฉบับ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความสามารถของเด็กทั้ง 2 กลุ่ม ไม่แตกต่างกัน คือ คะแนนที่ได้มีความใกล้เคียงกันมากทั้งเด็กหูหนวกและเด็กปกติ

ยูนิส และ ฟุทธ์ (Youniss and Furth : 1964) ได้ทำการค้นคว้าวิจัยแบบทดลอง เรื่อง "Prediction of Transitivity and Perceptual Concurrency in Hearing Aid and Deaf Children" วัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถของเด็ก 2 กลุ่ม คือ เด็กปกติ และ เด็กหูหนวก โดยใช้เด็กปกติ 120 คน จากโรงเรียนประถมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นละ 40 คน มีอายุระหว่าง 5 ปี 3 เดือน ถึง 8 ปี 5 เดือน กับเด็กหูหนวกสนิทซึ่งพิการหลังคลอดได้ 24 เดือน อายุระหว่าง 8 ปี ถึง 10 ปี จำนวน 120 คน ผลการวิจัยพบว่า เด็กหูหนวกกับเด็กปกติที่มีอายุเท่าเทียมกันมีความสามารถใกล้เคียงกัน แต่หากการทดลองใดต้องใช้เวลาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เด็กหูหนวกจะมีความสามารถดีต่อยกว่าเด็กปกติ

แบลงค์ และ บริดเจอร์ (Blank and Bridger : 1966) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Conceptual Cross Model Transfer in Deaf and Hearing Children" โดยการทดลองกับเด็กปกติ 45 คน และเด็กหูหนวก 41 คน ที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี กลุ่มหนึ่ง และอายุระหว่าง 5-6 ปี อีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการถ่ายทอดความรู้สึกต่าง ๆ ที่ได้พบโดยอาศัยประสาทสัมผัส ผลการวิจัยพบว่า เด็กหูหนวกนั้นมีความบกพร่องในเรื่องภาษา แต่ก็สามารถใช้ประสาทสัมผัสในด้านต่าง ๆ ได้ดีกว่าเด็กปกติทั้งกลุ่มอายุ 3-4 ปี และกลุ่มอายุ 5-6 ปี จากผลการวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ในการเปรียบเทียบสมรรถภาพ

ความสามารถของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน กับเด็กปกติในวัยเดียวกัน พบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีความสามารถด้อยกว่าเด็กปกติในด้านความเข้าใจ การใช้ความจำ การคิดคำนวณ และความสามารถอื่น ๆ ที่มีการใช้ภาษาเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ถ้าเป็นการทดสอบความสามารถในด้านประสาทสัมผัส การรับรู้รูปฟอร์ม ด้านมิติสัมพันธ์ และความคล่องแคล่วในการใช้นิ้วและมือ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีความสามารถไม่แตกต่างจากเด็กปกติ และมีแนวโน้มว่าจะมีสมรรถภาพที่สูงกว่าเด็กปกติในวัยเดียวกัน

งานวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการศิลปศึกษาเข้ากับการศึกษาพิเศษ

งานวิจัยในต่างประเทศ

คาร์เตอร์ และ มิลเลอร์ (Carter and Miller : 1971) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "Creative Art for Minimally Brain Injured Children" โดยการใช้ทัศนศิลป์ทดลองสอนเด็กที่สมองได้รับอันตราย เพื่อหาวิธีการที่จะส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของเด็กเหล่านี้ ผลการศึกษานพบว่า เด็กพิเศษเหล่านี้มีความสนใจในกิจกรรมศิลปะที่จัดให้เป็นอย่างมาก และกิจกรรมศิลปะที่จัดให้สามารถทำให้เด็กรู้จักตัวเอง มีประสบการณ์เพิ่ม ความสัมพันธ์ของมือและตาดีขึ้น และมีระยะความสนใจมากกว่าเดิม อีกทั้งเด็กเหล่านี้ยังสามารถถ่ายทอดจินตนาการของเขาออกมาด้วยการใช้กิจกรรมทัศนศิลป์อีกด้วย

แกร์ (Gair : 1973) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "The Effects of an Art - Based Perceptual Program on Selected Characteristics of Psycholinguistic Abilities of Learning Disabled Children" ทำการทดลองใช้โปรแกรมอาร์ต-เบส วิชวล เพอร์เซ็ปชวล (art-based visual perceptual program) กับเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะใช้ศิลปะในการบำบัด และส่งเสริมความสามารถในการเรียนเกี่ยวกับการพูดของเด็ก ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า เด็กเหล่านี้มีพัฒนาการทางการพูดดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นการใช้ศิลปะเป็นพื้นฐานในการเรียน โดยให้เด็กเรียนการพูดด้วยการใช้ศิลปะเป็นสิ่งเร้าจะสามารถช่วยให้เด็กพิเศษมีสัมฤทธิ์ผลในการเรียนพูดได้อย่างดี ทั้งการฝึกให้เด็กพูดตามครู และการที่เด็กสามารถพูดออกมาได้เองเมื่อเห็นสิ่งเร้า

ซิลเวอร์ (Silver : 1975) ได้ศึกษาเรื่อง "Children with Communication

Disorders : Cognitive and Artistic Development" โดยทำการสังเกตและศึกษา พัฒนาการทางศิลปะของเด็กพิเศษกลุ่มหนึ่ง เพื่อที่จะค้นหาลักษณะพิเศษที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็ก ผลการศึกษาและการสังเกตพบว่าเด็กเหล่านี้ใช้ศิลปะในการแสดงความรู้สึก ความนึกคิดของเขา และศิลปะยังสามารถค้นหาและพัฒนาความสามารถพิเศษที่ซ่อนอยู่ในตัวเด็กได้อีกด้วย ซิลเวอร์สรุปไว้ว่า ศิลปะเป็นส่วนสำคัญที่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อค้นหาและพัฒนาความสามารถทางด้านการพูดของเด็กพิเศษ ซึ่งเด็กเหล่านี้สามารถใช้กระบวนการทางศิลปะที่เปิดกว้างในการแก้ปัญหา และพัฒนาความคิดของเขาได้

วูด (Wood : 1977) ได้ศึกษาเรื่อง "Direct Art Visual Perception and Learning Disabilities" ทำการศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียน โดยการใช้ศิลปะเป็นพื้นฐานของการทดลองครั้งนี้ และใช้แบบทดสอบวิซวล เพอร์เซ็ปชัน ออบิลิตี้ส์ (visual perceptual abilities) ทดสอบเด็กก่อนและหลังการทดลอง ผลปรากฏว่า เด็กพิเศษเหล่านี้สามารถถ่ายทอดการรับรู้ทางสายตาได้ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองสอนด้วยศิลปะ

จากผลการวิจัยและการศึกษาต่าง ๆ ข้างต้น แสดงให้เห็นถึง คุณค่าของศิลปะที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งนักการศึกษา นักจิตวิทยา ตลอดจนนักศิลปศึกษาโดยทั่วไป ต่างก็มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนา และปลูกฝังการแสดงออกทางอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ สร้างเสริมสุขภาพจิตที่ดี พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กทุกคน ไม่ว่าจะเด็กปกติ หรือเด็กพิเศษ โดยเฉพาะการใช้ศิลปะเป็นพื้นฐานในการเรียนของเด็กพิเศษ นอกจากจะช่วยส่งเสริมประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็กแล้ว ยังเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เด็กได้ถ่ายทอดความคิดจินตนาการ และนอกเหนือไปจากนั้นยังสามารถช่วยให้เด็กมีสัมฤทธิ์ผลในการเรียน ได้ดียิ่งขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก

ภัทรา สุคนทรทรัพย์ (2505) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พัฒนาการทางศิลปะของเด็กไทยในชั้นประถมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนประถมสาธิตแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาขั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น โดยเปรียบเทียบเพศอายุ กลุ่มประชากรเป็นเด็กนักเรียนชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมปีที่ 4 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เด็กจะมีพัฒนาการทางศิลปะอยู่ในชั้นต่าง ๆ ตามระดับอายุดังนี้
5-6 ขวบ จนถึง 7 ขวบ อยู่ในชั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 หรือขั้นต้นของการเขียนภาพ

ให้ความหมาย

7-8 ขวบ จนถึง 10 ขวบ อยู่ในชั้นที่ 3 หรือขั้นเขียนรูปได้คล้ายของจริง

9-11 ขวบ อยู่ในชั้นที่ 4 หรือเริ่มต้นของการเขียนภาพอย่างของจริง

11 ขวบ เป็นวัยที่มีแนวโน้มอยู่ในระยะต้น ของชั้นพัฒนาการขั้นที่ 5 หรือขั้นการ

ใช้เหตุผล

สำหรับชั้นที่ 1 เด็กทุกคนในกลุ่มตัวอย่าง มีพัฒนาการขั้นนี้หมดทุกคน

2. เด็กที่อยู่ในชั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นเดียวกัน เขียนภาพแสดงลักษณะรูปคน การใช้ช่องว่าง การใช้สี และการออกแบบแตกต่างกันไปตามลำดับวัย เด็กอายุมากจะเขียนภาพมีลักษณะใกล้เคียงลักษณะของภาพในชั้นพัฒนาการขั้นต่อไป ได้มากขึ้น

3. เด็กส่วนมากมีพัฒนาการทางการวาดภาพอยู่ในชั้นเดียวกับการปั้น

4. เด็กหญิงทุกวัย ชอบวาดภาพบ้านและคน แต่วัย 9-10 ขวบ วาดภาพทิวทัศน์เพิ่มขึ้น 10-11 ขวบ วาดฉากนวนิยายหรือเรื่องราว และภาพสัตว์เพิ่มขึ้น ส่วนเด็กผู้ชายทุกวัยชอบวาดฉากรบ แต่บางวัยมีการวาดสิ่งอื่น ๆ รองลงไปจากฉากรบ คือ 5 ขวบ วาดฉากนิยายหรือเรื่องราว 9 ขวบ วาดฉากการต่อสู้ 10 ขวบ วาดทิวทัศน์และบ้าน 11 ขวบ วาดฉากท้องทะเล

5. เด็กหญิงส่วนมากของกลุ่มตัวอย่าง วาดภาพบ้านและคนมากที่สุด และปั้นภาชนะที่ใช้ในบ้านมากที่สุด แต่เด็กชายส่วนมากวาดฉากรบมากที่สุด

อัสชา แสงอสนีย์ (2514) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาชั้นพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น ที่ได้รับการสอนศิลปะตามแนวเก่า และแนวใหม่ จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาชั้นพัฒนาการทางศิลปะของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น โดยยึดหลักเกณฑ์พัฒนาการทางศิลปะของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld) ประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนสมถวิล ราชดำริ และ โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการวาดภาพคนของนักเรียนทุกกลุ่มอายุพัฒนาผ่านชั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 1 ไปแล้ว นักเรียนที่พัฒนาดังชั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 2 มีรวมทั้งสิ้น ร้อยละ 81.25 โดยพบว่า ลักษณะการวาดภาพคนของนักเรียนที่อยู่ในชั้นพัฒนาการขั้นที่ 2 มีลักษณะดังนี้ คือ

1. เขียนวงกลมแทนศีรษะ มีเส้นยาวแทนลำตัว แขน ขา ไม่แสดงเพศ

2. ลักษณะคล้ายกับลักษณะที่ 1 แต่แสดงเพศด้วยกระโปรงหรือกางเกง
 3. มีเส้นอื่น ๆ เพิ่มเติมนอกจากเส้นยาว ๆ ที่แทนลำตัว แขน ขา แต่ไม่แสดงเพศ
 4. ใช้เส้นเรขาคณิตและเส้นอื่น ๆ ปนกัน แสดงเพศด้วยผม กระโปรง และกางเกง
- นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่มีพัฒนาการทางศิลปะชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 และชั้นที่ 3 จะวาดภาพคนหน้าตรงมากที่สุด ส่วนพัฒนาการทางศิลปะชั้นที่ 4 จะวาดภาพหน้าตรงและหน้าข้างปนกัน และไม่มีนักเรียนในกลุ่มอายุใดที่พัฒนาการถึงชั้นที่ 5 ซึ่งเป็นชั้นสุดท้าย

งานวิจัยเกี่ยวกับแบบทดสอบวาดภาพกูดีนัฟ

งานวิจัยในต่างประเทศ

กูดีนัฟ (Goodenough : 1952 อ้างถึงใน คัดดี้ชัย เกียรตินาคินทร์ 2530: 101) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถทางศิลปะ กับ สติปัญญา โดยการสร้างแบบทดสอบวาดภาพคนกูดีนัฟ (The Goodenough Draw-a-Man Test) แล้วนำภาพวาดของเด็กชายวัยต่าง ๆ ประมาณ 4000 ภาพ แบ่งให้เห็นถึงพัฒนาการทางการวาดภาพคนของเด็กออกเป็น 8 ชั้น แล้วใช้แบบทดสอบที่สร้างขึ้นนี้หาค่าความสัมพันธ์กับแบบทดสอบเชาว์ปัญญา ของ สแตนฟอร์ด-บินเน็ต (The Stanford-Binet Test) กลุ่มตัวอย่างคือเด็กอายุ 3-11 ปี จำนวน 334 คน ผลการศึกษพบว่า ค่าสหสัมพันธ์ เท่ากับ .74 แต่ค่าสหสัมพันธ์นี้จะลดต่ำลงเมื่อเด็กอายุสูงขึ้น และส่วนใหญ่จะพบว่าค่าสหสัมพันธ์ในเด็กจะมีค่าสูงกว่าผู้ใหญ่

กิลลี (Gillies: 1968) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Variations in Drawings of 'A Person' and 'My Self' by Hearing - Impaired and Normal Children" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงในการวาดภาพคน และการวาดภาพตัวเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กหูหนวก 88 คน และเด็กปกติ 105 คน โดยให้เด็กวาดภาพคนและภาพตัวเองในแบบทดสอบ และตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ของแบบทดสอบวาดภาพคนกูดีนัฟ เมื่อนำคะแนนของแต่ละภาพของแต่ละคนมาเปรียบเทียบกัน พบว่า กลุ่มเด็กปกติได้คะแนนภาพคนมากกว่าภาพตัวเอง ส่วนกลุ่มเด็กหูหนวกได้คะแนนภาพตัวเองมากกว่าภาพคน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในด้านความแตกต่างของขนาดภาพพบว่า ภาพตัวเองของกลุ่มปกติเล็กกว่าภาพคน แต่ภาพตัวเองของกลุ่มหูหนวกใหญ่กว่าภาพคน ซึ่งแตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดิแชร่า (DeChiara : 1982) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "A Visual Arts Program for Enhancement of the Body Image" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่ากิจกรรมศิลปะสามารถส่งเสริมความคิด และการยอมรับความบกพร่องทางร่างกายในเด็กพิเศษได้อย่างไร โดยใช้แบบทดสอบกูดอิน์ฟ-แอร์ริส ทรอ-อะ-แมน (Goodenough Draw-a-Man Test) ผลการวิจัยพบว่า เด็กพิเศษในกลุ่มทดลองมีการยอมรับความบกพร่องทางร่างกายมากขึ้น โดยเด็กมีการแสดงท่าทาง การเลียนแบบอาการ และการปฏิบัติต่าง ๆ ของตนเองในแบบทดสอบ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับความเที่ยงของแบบทดสอบวาดภาพกูดอิน์ฟ-แอร์ริส

ความเที่ยงของแบบทดสอบถูกประเมินไว้ 2 แบบ คือ (Harris 1963:90)

1. ความคงที่ของผู้ตรวจให้คะแนน
2. ความคงที่ของการวาดภาพของเด็ก

งานวิจัยต่างประเทศ

แม็คคาร์ธี (MaCarthy) ทดสอบกับเด็กนักเรียนชั้นที่ 3 และชั้นที่ 4 จำนวน 386 คน โดยมีการควบคุมอย่างรอบคอบ ความเที่ยงแบบทดสอบซ้ำ (Test-Retest) ในช่วง 1 สัปดาห์ มีค่าเท่ากับ .68 และความเที่ยงแบบแบ่งครึ่ง (Split-Half) มีค่าเท่ากับ .89 การนำภาพวาดเดิมให้อีกคนหนึ่งตรวจให้คะแนนก็ได้ค่าความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน (Interscoror Reliability) เท่ากับ .90 และในกรณีที่ผู้ตรวจให้คะแนนคนเดิมตรวจให้คะแนนซ้ำอีกได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ .94

สตรัมเปียร์ และ ไมนี (Strumpeer and Mienie : 1968) ได้ศึกษาความเที่ยงของแบบทดสอบวาดภาพกูดอิน์ฟ-แอร์ริส โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กผิวขาวอายุเฉลี่ย 11.44 ปี จำนวน 79 คน จากโรงเรียนประถมในแอฟริกา ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบสอบซ้ำทั้งช่วง 4 เดือน สำหรับมาตราผู้ชาย และมาตราผู้หญิงเท่ากับ .73 และคะแนนรวมเป็น .80 ความเที่ยงแบบข้อคู่-ข้อคี่สำหรับมาตราผู้ชายมีค่า .88 มาตราผู้หญิงมีค่า .92 สัมประสิทธิ์ความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน 2 คน มาตราผู้ชายมีค่า .91 มาตราผู้หญิงมีค่า .92 และคะแนนรวมมีค่า .94

ยูล, ลอคเคอร์ และ นูน (Yule, Lockyer and Noone : 1967) ได้ศึกษาความเที่ยงของแบบทดสอบวาดภาพโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีอายุเฉลี่ย 10 ปี 1 เดือน จำนวน 131 คน จากเมืองอิสเซิล ออฟ ไวท์ (Isle of Wight) พบว่าความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน 3 คน แยกตามระดับอายุและเพศมีค่าตั้งแต่ .83 ถึง .93 ในกลุ่มย่อย และตั้งแต่ .86 ถึง .91 ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และได้สรุปว่าค่าความเที่ยงค่อนข้างต่ำกว่าที่แอร์ริสรายงานไว้

ซินห์ (Sinha : 1970) ศึกษาความเที่ยงของแบบทดสอบวาดภาพโดยทดสอบกับเด็กอังกฤษที่มีอายุตั้งแต่ 7-11 ปี จำนวน 506 คน พบว่าความเที่ยงแบบสอบซ้ำค่อนข้างต่ำ คือมีค่าอยู่ระหว่าง .57-.74 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคนละกลุ่มกับที่ใช้ศึกษาปกติวิสัย ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ค่าความเที่ยงสำหรับมาตราผู้ชายเป็น .65 มาตราผู้หญิงเป็น .58 ความเป็นเอกพันธ์ของข้อ (Item-Homogeneity) โดยใช้สูตรคูเดอร์-ริชาร์ดสัน 20 (Kuder-Richardson 20) มีค่าระหว่าง .84 ถึง .90 ความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้คะแนน 2 คน แยกตามกลุ่มอายุมีค่า .65 ถึง .88 เมื่อรวมทั้งหมด ความเที่ยงของผู้ตรวจ (Scorer Reliability) สำหรับมาตราผู้ชายเป็น .81 และมาตราผู้หญิงเป็น .98

งานวิจัยในประเทศ

นันทศุภกรีย์ คำทันเจริญ (2522: บทความย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของเด็กไทยในระดับอนุบาล โดยใช้แบบทดสอบวาดภาพกูดอินโฟ-แอร์ริส โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของเด็กไทยระดับอนุบาล แยกตามระดับอายุและเพศ โดยใช้แบบทดสอบวาดภาพกูดอินโฟ-แอร์ริส และประเมินค่าความตรงและความเที่ยงของแบบทดสอบกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับอนุบาลชั้นปีที่ 1 และ 2 ในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 328 คน พบว่า วุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของนักเรียนระดับอายุ 4, 5, 6 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาเพิ่มขึ้นตามระดับอายุ ตั้งแต่ 4 ปีจนถึง 6 ปี ในตัวแปรด้านเพศพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความแตกต่างกันในด้านวุฒิปัญญา อีกทั้งพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบทดสอบวาดภาพมีค่าตั้งแต่ .91 ถึง .96 สัมประสิทธิ์ความตรงของแบบทดสอบเมื่อใช้ความพร้อมในการเรียนอ่านเป็นเกณฑ์ มีค่า .40 โดยมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า วุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญามีความสัมพันธ์กับความสามารถในการวาดภาพอันเป็นความถนัดทางศิลปะประเภทหนึ่ง